

”Andethed”

Diskurser om ’den anden’ i Mellemøsten og Vesten

Anne Sofie Ludvigsen

Abstract

The purpose of this study is to create a better understanding of the conflict between the Western civilisation and the Middle Eastern civilisation. Samuel Huntington provides the overall frame and explanation of the conflict. The discourses, orientalism and occidentalism, are used to explain, on a deeper level, why there exists and remains an aversion against the 'other', by the use of discourse theory. I further explain how and why people have a tendency to 'other' the other, by covering stereotyping, the dichotomy of 'them' and 'us' and essentialism, which are characteristic to the perspectives of orientalism and occidentalism. The main difference between the discourses is the power structure and purpose of the perspectives. Orientalism is the perspective of the superior Western world and occidentalism is the perspective of the inferior Middle East. The discourses add to the tensions and impede the intractable conflict we witness today between two large civilisations.

Nøgleord: diskurs, occidentalisme, orientalisme, civilisationssammenstød, stereotypisering

Indholdsfortegnelse

1	INDLEDNING	1
1.1	FORMÅL OG PROBLEMFORMULERING	2
1.2	AFGRÆNSNING OG MOTIVERING	2
1.3	TIDLIGERE FORSKNING	4
1.4	METODE, TEORI OG BEGREBER	4
1.5	MATERIALE	7
1.6	DISPOSITION	7
2	SPÆNDINGERNE MELLEM MELLEMØSTEN OG VESTEN	9
2.1	KULTURSAMMENSTØD	9
2.2	ORIENTALISME	12
2.3	OCCIDENTALISME	15
3	DISKURSERNE	19
3.1	STEREOTYPISERING	19
3.2	DEM OG OS	21
3.3	FORHOLDET MELLEM ORIENTALISME OG OCCIDENTALISME	25
3.4	ESSENTIALISERING	30
4	KONKLUSION	34
5	PERSPEKTIVERING	37
6	REFERENCER	38

1 Indledning

”Islam er en fredsreligion. Muslimer er et tolerant folk”. Jeg sidder i en moské i Dubai og lytter opmærksomt til, hvad hun siger om islam, en muslimsk kvinde. Hun er frivillig; hun fortæller om hendes religion til folk, som er interesseret i at lære om den. Det er der mange der er. Der er noget særligt interessant ved islam. Islam er en af verdens største religioner. Den har bragt trøst og fred til mange millioner mennesker. Den har inspireret en stor civilisation, som har beriget hele verden. Men islam, ligesom andre religioner, har også perioder, hvor den har inspireret nogle af dens følgere til en stemning af had og vold. Som nu.

Der går sjældent lang tid, før man hører om en konflikt i Mellemøsten og støder på billeder af oprørte muslimer. Nogle af disse, ved vi, beskylder Vestens civilisation for deres dårligdomme. Samtidig er der nogle i Vesten, som har et negativt billede af muslimer, hvilket ikke er så mærkeligt, eftersom det er det medierne oftest fremstiller, og det er ofte vores eneste kilde til information om hændelser udefra. Muslimer optager en god del af medierne. Ofte fra en knap så positiv vinkel. Vi ved altså, at en del i Vesten samt Mellemøsten har et negativt syn på den ’anden’.

I denne forbindelse kan man ikke komme udenom det berygtede terrorangreb 9/11 i New York 2001. Efter angrebet stod USA ikke bare over for al-Qaeda som organisation, men også som ideologi; krigen mod islamistisk fundamentalisme. En ekstrem Jihad bevægelse, bestående af ikke bare al-Qaeda tilknyttede, men også andre inspirerede grupper og individer, udfoldede sig i stigende grad. Disse bevægelser som kom frem, er et produkt af en religiøs vækkelse i verden og mange af bevægelserne kaldes fundamentalistiske, da de bl.a. skelner mellem dem selv og resten af verden, ud fra meget skarpe og klare linjer. Sikkerhedsagendaen i verdenspolitik, efter den kolde krig, har generelt været formet meget efter den såkaldte islamiske trussel. Terrorangrebet og den efterfølgende globale krig mod terror, hældte benzin på bålet: synene på civilisationerne imellem blev mere negative.

Man kan sige at uoverensstemmelsen mellem de to civilisationers tankegange og tro, skaber et kultursammenstød, som Samuel Huntington har forelagt. Han mener at de to civilisationers forskelligheder er så grundlæggende og uforanderlige, at det skaber et sammenstød – et sammenstød der vil være den primære årsag til konflikter i fremtiden (Huntington 1993).

Forhåbentlig kan en dybere indsigt i, hvor fascinationen, frygten og hadet for islam stammer fra og vice versa, være med til at udviske grænsen, der er mellem Vesten og Mellemøsten, os og dem, som der er en endeløs uenighed og debat om.

1.1 Formål og problemformulering

Ud fra ovenstående tanker lyder min problemstilling således:

Hvorfor er disse negative diskurser, om den anden, opstået hos muslimer og vesterlændinge, hvad består disse diskurser af og hvilket formål har de?

Min valgte problemstilling skal give en bedre forståelse for uenigheden, der findes mellem de to civilisationer: Vesten og Mellemøsten.

1.2 Afgrænsning og motivering

Konflikten mellem den islamiske verden og den vestlige verden er afgjort et aktuelt og relevant område, som kræver opmærksomhed. Dagens verden gennemlever en vigtig fase, hvis centrale træk er konflikten mellem Mellemøsten og Vesten.

Jeg vil altså undersøge muslimers syn på Vesten; her vil jeg benytte mig af 'occidentalisme' diskursen. Når jeg undersøger vesterlændinges syn på muslimer, kigger jeg på den dertil hørende 'orientalisme' diskurs. Disse hænger sammen og occidentalisme siges, af flere forfattere, at være en reaktion på orientalisme. Indenfor Huntingtons kultursammenstødsteori, kan orientalisme og occidentalisme perspektiverne give en delvis forklaring på negativiteten imellem. Som uddybende

forklaringer til diskursernes opståen og deres formål vil jeg desuden berøre stereotypisering samt dem og os dikotomien.

Orientalismen en måde at forstå orienten på. Den som underviser, skriver om eller forsker i orienten, er orientalist og det som udøves er orientalisme. Det er en skelnen mellem øst og vest, der fungerer som udgangspunkt for bl.a. teorier og værker. Occidentalisme kan siges at være det omvendte af orientalisme; det er ikke-Vestens måde at behandle Vesten, og er altså ikke særegent islamisk. Det er dog imidlertid her jeg sætter mit fokus, da occidentalismen trives særligt hos radikale muslimer, som proklamerer det negative syn på vesterlændinge i Mellemøsten. Desuden er diskurserne selvfølgerlig ikke homogene, de manifesterer historisk specificitet med nationale varianter, og alle orientalister eller occidentalister er ikke de samme.

Når jeg skriver Vesten, mener jeg den vestlige civilisation og kultur; Vesten implicerer liberalt demokrati, frit marked og omfatter både religiøse, hovedsageligt kristne, og ateister. Termerne 'vestlig' og 'Vesten' benyttes gennemgående i litteraturen jeg har undersøgt. USA og Europa (samt andre vestlige lande) er grundlæggende de samme for en del muslimer – det er den samme civilisation, med de samme overordnede tankegange. Ligeledes, når jeg skriver Islam og Mellemøsten, mener jeg den islamiske civilisation, deres traditionsprægede kultur og religion, Islam.

Det er vigtigt at pointere, at ikke alle muslimer har negative syn på Vesten, langt fra. Det er en del, men på ingen måde alle eller de fleste, i den muslimske verden der går igennem en fjendtlig periode, og meget, men ikke alt, af hadet er rettet mod vesten. Det samme gælder Vesterlændinges syn på Mellemøsten.

Mit studie er forholdsvis overordnet, da jeg vil have begge diskurser, orientalisme og occidentalisme med, for at sammenligne dem, få et indblik i hvordan de er opstået og hvilke formål de tjener. Når man kommer ind på den ene, giver det mening at komme ind på den anden. Jeg kunne have valgt at fokusere på ét aspekt indenfor begge diskurser og sammenligne dem, men jeg mener ikke det ville tjene til mit formål med studiet og give så meget i forhold til et komparativt studie.

Mit studies formål er at skabe forståelse – en forståelse for hvordan nogle muslimer tænker negativt om Vesten, og hvorfor, samt visse vesterlændinges negative tanker om muslimer.

1.3 Tidligere forskning

Eftersom konflikten mellem den islamiske og vestlige civilisation er ganske tydelig i dagens verden, er der en del materiale at hente herom. Det er indenfor de seneste årtier, at litteraturen om orientalisme og occidentalisme er kommet frem. Særligt efter 9/11 terrorangrebet er interessen om forholdet mellem Mellemøsten og Vesten steget markant. Meget af dette er dog nyhedspræget og handler om den globale terrorkrig. Der findes mindre materiale om de underliggende årsager til konflikten med forskning i diskurserne indenfor Mellemøsten og Vesten. Jeg har fundet litteratur om stereotypisering samt dem og os dikotomi, separat fra orientalisme og occidentalisme litteraturen, som uddyber diskurserne. Jeg har ikke fundet litteratur der anvender diskursteori og beskriver den helt grundlæggende funktion af diskurserne både orientalisme og occidentalisme, udover fra Edward Said. Men det ser ud til, at der er tendens til, at flere søger at opmuntre til kritik af de nuværende diskurser i Vesten og Mellemøsten, om hinanden, og ønsker at skabe debat. Flere vil væk fra den ensartede måde medier fremstiller og opretholder synene på 'den anden'.

1.4 Metode, teori og begreber

For at kunne besvare min problemstilling anvender jeg kvalitativ metode. Jeg udfører et litteraturstudie og har således en teoretisk tilgang til studiet. Ud fra litteraturen undersøger jeg diskurserne orientalisme og occidentalisme og udfører således en diskursanalyse.

En diskurs er en bestemt måde at tale om og forstå verden på. I diskursanalyse er teori og metode kædet sammen. I stedet for at producere sand viden om et felt, gælder det for diskursteori om at problematisere selvfølgeligheder. Der findes mange forskellige diskurstilgange; jeg anvender filosofen Michel Foucaults tilgang, som er central indenfor diskursteorien. Kritiske diskursanalytikere, som Foucault, beskæftiger sig ikke så meget med lingvistiske detaljer. Foucault har en

abstrakt og strukturalistisk tilgang til diskurser; hans diskursteori identificerer abstrakte diskurser, uden at kortlægge brugen helt ned i detaljer.

Man opdeler Foucaults forfatterskab i en tidlig arkæologisk fase og en senere genealogisk. Foucaults diskursteori er en del af hans arkæologi. Det han er interesseret i at afdække, er reglerne for hvilke udsagn, der bliver accepteret som meningsfulde og sande i en historisk periode. Diskurser ses således som tids- og stedsbundne fænomener, der former og begrænser tanker og handlinger, alt efter hvad der er acceptabelt. Foucault definerer en diskurs som et sæt overbevisninger, der udgår fra samme diskursive formation. Den diskursive formation er et rammeværk for, hvad man kan sige og gøre i forhold til en given diskurs; den giver normer og regler for vores handlen (Jørgensen & Phillips 2010: 21+22).

I sit senere genealogiske arbejde, udvikler Foucault en teori om magt og viden. Det vil ikke være meningsfuldt at arbejde med diskurser, uden også at inddrage magt, viden og subjektivitet, da de ligger til grund for dannelsen af diskursen (Jørgensen & Phillips 2010: 11). Diskurser er i høj grad med til, at producere de subjekter vi er, og de objekter vi ved noget om. Magt ses derfor som en produktiv faktor og skal ikke forstås udelukkende undertrykkende. Foucault ser således ikke magt som noget negativt eller destruktivt, men som en elementær kraft der er i sociale relationer; enhver relation er en magtrelation. Magt fungerer på den måde normaliserende og har en epistemisk rolle. Hverken diskurs eller magt er noget, der tilhører bestemte agenter; de er spredt over sociale praksisser (Thornye 2009: 166). En social praksis er en diskursiv praksis der skaber og strukturerer den sociale verden, det er regelstyrede handlinger fremgangsmåder (Jørgensen & Phillips 2010: 25). Diskursive strategier er afgrænsede meningsfulde regularitetsudsagn, indenfor hvilke der findes enighed om, hvad man strides om. Strategier er med til at definere meningen med kampen mellem et antal aktører. Det er en måde at tale på i en bestemt diskurs.

For at få et indblik i diskurser, har diskursanalysen til opgave at blotlægge magtforholdene bag dominerende diskurser, og vise hvordan de belyser visse aspekter af virkeligheden, men overser andre. Denne dekonstruktion baner vejen for frigørelse af etablerede magtforhold (Wodak & Krzyanowski 2008: 195). Man kan altså åbne muligheden for forandring; bevæge noget fra det objektive til det politiske; gøre det selvfølgelig, diskutabelt og kritisabelt. Det er denne

erkendelsesinteresse, som diskursmetode hovedsageligt bruges til. Diskursmetode fungerer som et refleksionsværktøj.

Begrebet magt er i diskursteorien desuden tæt knyttet til politik og objektivitet. Magt producerer en beboelig omverden for os, samtidig med at den afskærer alternative muligheder; magt er altså både produktiv og begrænsende. Magt og politik er to sider af samme sag, hvor magt henviser til produktionen af objektivitet, henviser politik til muligheden i disse objekter. Objektivitet henviser til den omverden, vi tager for givet, hvor vi har glemt at verden altid dannes af magt og politik. Vejen fra politisk konflikt, antagonisme, til objektivitet går over hegemoni; virkelighedsopfattelser undertrykkes, og én bestemt opfattelse af verden står tilbage som den naturlige (Jørgensen & Phillips 2010: 48+49).

Endvidere har Foucaults teori om magt og viden, konsekvenser for forståelsen af sandhedsbegrebet, idet han hævder at det aldrig er muligt at nå frem til sandheden, fordi man aldrig vil kunne tale fra en position uden for diskurserne. Sandhed skabes inden for diskurserne og er dermed styret af magt. I stedet for at fokusere på om noget er sandt eller falsk, skal man, ifølge Foucault, se på hvordan sandheder konstrueres indenfor forskellige diskurser. I stedet for at se sandheder som objektive, kan de ud fra diskursteorien betragtes som udtryk for en bestemt hegemonisk diskurs. Diskursteori er på denne måde forankret i et socialkonstruktivistisk perspektiv; der eksisterer ikke en objektiv virkelighed eller sandhed i diskursteori. Virkeligheden er socialt konstrueret (Jørgensen & Phillips 2010: 24). Vores måder at forstå verden på, skabes og opretholdes i sociale processer. Man opbygger fælles sandheder og kæmper om, hvad der er sandt og falsk (Jørgensen & Phillips 2010:14).

Foucault betoner at man ikke skal være skrāsikre og skarpe med vores resultater. Hans diskursteori hjælper med at analysere i form af problematiseringer og øger vores bevidsthed om, at vi er subjekter dannet af diskursive praksisser (Nilsson 2009: 178).

Når jeg er interesseret i at undersøge sammenstødet mellem Vesten og Mellemøsten, giver det god mening at behandle dem hver især. Med hjælp fra tidligere undersøgelser, kan jeg så forsøge at kortlægge diskurserne, hvordan de hver især giver betydning til verden og hvilke selvfølgeligheder de forskellige diskurser deler.

1.5 Materiale

Mit materiale består af forskellige print medier som bøger, tidsskrifter og artikler. Siden det er et litteraturstudie, er det kun sekundære kilder der benyttes. Jeg har en udførlig litteraturliste, da jeg vil sikre mig troværdige påstande – jo flere steder, jeg kan få verificeret de samme udsagn, jo bedre. Det meste af mit materiale er fra 90'ere og 00'erne, men det har stadig vist sig at være relevant. Dog har jeg anvendt kilder fra 10'erne, for at få opdateret materiale med.

Et af mine hovedværker, er *Orientalisme, vestlige forestillinger af orienten* af Edward Said. Said anvender Foucaults diskursbegreb til at identificere orientalismen. Hans diskursanalyse af orientalismen, anvender jeg, da Said allerede har skabt en udførlig diskursanalyse af orientalismen, som jeg kan undersøge og tilføje til. På den måde springer jeg et trin over, hvilket er det nemmeste, og i og for sig også det mest videnskabeligt korrekte, da Said har udført et meget grundigt stykke arbejde, som jeg selv ikke ville kunne nå.

Min anden hovedkilde er *Occidentalism – a Short Story of Anti-westernism* af Ian Buruma og Avishai Margalit, giver et modbillede til orientalisme, hvor jeg derved kan sammenligne de to perspektiver. Jeg supplerer med andre bøger og artikler, som kan bekræfte udsagnene og komme med andre indfaldsvinkler bl.a. på diskursers opståen og formål.

1.6 Disposition

Jeg starter ud med et kapitel som jeg kalder *Spændingerne mellem Islam og Vesten*. Her kommer jeg ind på Samuel Huntingtons tese om *kultursammenstød* og belyser herefter *orientalisme* og siden *occidentalisme*, på et redegørende niveau.

Næste kapitel, på et sammenlagt analyse- og diskussionsniveau, tager et nærmere kig på *diskurserne*; jeg skriver om *stereotypisering*, derefter *dem og os* dikotomien, *forholdet mellem orientalisme og occidentalisme* og sammenligner diskurserne på visse aspekter. Derefter kommer et afsnit om *essentialisering* og

afslutningsvis *konklusionen*, som afslutter problemstillingen. Til sidst kommer en *perspektivering*, med forslag til yderligere forskning.

2 Spændingerne mellem Mellemøsten og Vesten

Jeg starter ud med at præsentere Huntingtons tese om kultursammenstød, da hans tese grundlæggende støtter, og kommer med en mulig forklaring på, spændingerne mellem islam og Vesten. Tesen fungerer således som en overordnet forklaring bag spændingerne mellem islam og vesten. Man kan uden tvivl kritisere Huntington, som mange har gjort, men hans tese er bestemt relevant i denne sammenhæng; for vi ser tilsyneladende et kultursammenstød mellem Mellemøsten og Vesten i dagens verden. Desuden applicerer jeg Huntingtons definition af civilisationer.

Derefter vil jeg redegøre for begreberne orientalisme og occidentalisme, da de giver en dybere indsigt bag det såkaldte sammenstød. Perspektiverne bidrager til at forklare hvorfor og hvordan spændingerne bliver opretholdt. De bliver til at starte med præsenteret, som de bliver fremført af perspektivernes mest kendte fortalere: nemlig Edward Said, om orientalisme, samt Buruma og Margalit, om occidentalisme.

2.1 Kultursammenstød

Den amerikanske politolog, Samuel Huntington, præsenterede en kontroversiel hypotese, i 1993, i nyhedsmediet, *The Foreign Affairs*, kaldt *The Clash of Civilizations?* Her skriver han, at den fundamentale kilde til konflikt i den nye verden, ikke vil være primær ideologisk eller økonomisk, men at de sande opdelinger i menneskeheden og den dominerende kilde til konflikt vil være kulturelle. Konflikter mellem grupper i forskellige civilisationer vil være hyppigere, mere vedvarende og mere voldelige end konflikter mellem grupper i den samme civilisation, ifølge Huntington (Huntington 1993: 48). Kultursammenstød vil således dominere global politik, og brudlinjerne mellem

civilisationer vil være kamplinjerne i fremtiden. For Huntington er det bevis på, at international politik er ved at bevæge sig ud af dets vestlige storhedsfase.

Huntington beskriver en civilisation som en kulturel enhed. Han påpeger at der er forskelle indenfor civilisationer, men at civilisationerne stadig deler fælles grundlæggende elementer indenfor. De grundlæggende elementer defineres både af fælles objektive elementer, såsom sprog, historie, religion, skikke, institutioner samt af subjektiv selvidentifikation hos individer (Huntington 1993: 22-24).

Civilisationsidentitet vil altså være stigende vigtigt i fremtiden og verden vil være formet af fundamentale konfrontationer mellem civilisationerne. Særligt mellem Islam og Vesten forudser Huntington sammenstød, som indtil videre ser ud til at holde stik, med tanke på bl.a. krigene i Afghanistan og Irak. Konflikter mellem vestlig og islamisk civilisation har varet i 1300 år og vil næppe falde foreløbig, ræsonnerer Huntington (Huntington 1993: 31).

Moderniseringsprocesser og den dertil påvirkende sociale forandring i verden, har tendens til at separere individer fra lokale identiteter. I meget af verdenen er religion flyttet ind for at fylde dette hul, ofte i form af bevægelser, der er fundamentalistiske, skriver Huntington. Desuden er verdenen et mindre sted pga. veludviklet transport; som følgelig giver stigende interaktioner mellem civilisationer. Dette intensiverer civilisationsbevidstheden, samt opmærksomheden på forskelle imellem civilisationer og fællestræk indenfor. Stigningen i civilisationsbevidsthed er forstærket af Vestens dobbeltrolle. På den ene side er Vesten på toppen af sin magt, men samtidig, og måske som et resultat, er tilbagevendingen til rødderne altså et fænomen, i særligt de ikke-vestlige civilisationer. Vesten konfronterer på den måde 'resten', der stigende har ønsket om, at forme verden på ikke-vestlige måder (Huntington 1993: 25+26). Den islamiske genopblussen, ifølge Huntington, er altså for en stor del, en reaktion på modernisering og globalisering.

I den muslimske verden, findes der, som tidligere nævnt, en følelse af forurettelse og fjendtlighed mod Vesten. Dette er til dels et resultat af vestlig imperialisme og dominans af den muslimske verden i meget af det 20. århundrede. Det er delvis også resultatet af specifikke vestlige politikker, herunder amerikansk aktion mod Irak siden 1991. Huntington hævder at Vesten bruger internationale institutioner, militær magt og økonomiske ressourcer til at styre verden på måder, der vil bevare vestlig dominans, beskytte vestlige interesser og

fremme vestlige værdier. Forskelle i magt, og kampe for militær, økonomisk og institutionel magt, skulle derfor være en konfliktkilde mellem Vesten og Mellemøsten (Huntington 1993: 40).

Artiklen, *Civilisational Futures: Clashes or Alternative Visions in the Age of Globalization?*, skrevet af Mustafa Aydin og Cinar Ôzen, har en interessant pointe. Forfatterne påpeger at Huntingtons tese indirekte giver en base for den politiske Islams retorik og en vis form for begrundelse for sine terroraktiviteter, da teorien argumenterer for uundgåeligheden af konflikter mellem civilisationer, uanset deres politiske regimer, men bestemt af kulturelle og religiøse forskelle (Aydin & Ôzen 2010: 545). Paradoksalt nok, bekræfter Huntingtons tese og idéen om at den retfærdiggøre terrorisme, radikaliseringen i muslimske lande, som på den måde hjælper tesen til at blive en selvopfyldende profeti, forklarer Aydin og Ôzen (Aydin & Ôzen 2010: 547). Et eksempel på dette, er den politiske organisation Hizb Ut-Tahrir, som stræber efter at få rene islamiske stater med sharialovgivning. Organisationen udgav i 2002 en booklet kaldt *the Inevitability of the Clash of Civilizations*. Her genarbejder de Huntingtons argumenter, som bevis for den komplette uforenelighed af islam og Vesten og derfor det uundgåelige sammenstød mellem disse. Sammenstødet er klart; det kræver ikke noget bevis, for vi lever det dagligt, skriver organisationen. Civilisationernes sammenstød er en uundgåelig sag, ifølge Hizb ut-Tahrir; den eksisterede i fortiden, eksisterer nu og vil forblive i fremtiden (Hizb ut-Tahrir 2002: 62).

Det er vigtigt, påpeger forfatterne, at differentiere islam som religion, fra islam som politisk ideologi. Fremkomsten af politisk islam, var generelt et moderne svar på de problemer, oplevet af muslimske samfund, der opstod under pres fra moderniseringen, såsom manglende evne til at tilpasse sig moderne levemåder, tab af traditionelle levemåder, korrupte og autoritære lederskaber etc., som Huntington også påpeger. Aydin og Ôzen påpeger, at globalisering ikke direkte har ledt til opstandelsen af identitetsbaseret trusler; den har været en bidragende faktor (Aydin & Ôzen 2010: 547+548).

I vestlige lande, hovedsageligt gennem øget immigration, er den muslimske tilstedeværelse påfaldende. Tilstedeværelsen af det muslimske mindretal, bliver stadig mere mærkbar af kulturelle årsager; religiøse praksisser som bøn, faste, diæt og slør gør minoriteten mere iøjnefaldende end andre. Religiøse forpligtelser og værdier virker til, at skabe spænding mellem vestlige sekulariseret liberale

demokratiske værdier og de islamiske, og nogle forskrifter i islamisk lov støder direkte med vestlige love, forklarer Erich Kolig, S. M. Angeles & Sam Wong (Kolig et. al 2009: 225).

2.2 Orientalisme

Edward Saids bog har været meget indflydelsesrig og lagt op til talrige debatter om orientalisme samt occidentalisme, siden den udkom i 1978. I bogen tager han fat på kritik af en eksisterende videns- og magtkonstruktion – nemlig orientalismen.

Said undersøger, hvordan Vestens fordomme om orientens folk og kulturer opstod og blev til objektiv viden, som den dag i dag er med til at definere Vesten som orientens modsætning. Han rejser en masse relevante spørgsmål om forholdet mellem magt og viden; herunder hvordan islam fremstilles, samt hvilke formål og interesser disse fremstillinger tjener. Said vil problematisere orientalismen, da den gennem sine konstruktioner og fortællinger om orienten, bærer et medansvar for vesterlændinges holdninger til muslimer. Ifølge Said, skal man være villig til at kritisere og afsløre fortællinger, billeder og måder, magt retfærdiggør sig på, som bl.a. udbredes i høj grad gennem medier (Said 2002: 9+10).

Orientalismens fremstillinger i vestlig kultur udgør samlet, hvad kan betegnes som en diskursiv konsekvens, der har en historie, og kan fremvise en materiel tilstedeværelse, i form af tekster, forklarer Said (Said 2002: 311).

Viden i den vestlige verden, giver udtryk for at være upolitisk, altså videnskabelig og upartisk, men er i virkeligheden fyldt med politik, der omgiver produktionen af viden, pointerer Said. Det omfattende materiale Said analyserer i bogen, er således domineret af doktriner om europæisk overlegenhed, racisme, imperialisme, syn på det orientalistiske som en slags ideel og uforanderlig abstraktion (Said 2002: 34-36). Viden betyder at man hæver sig over det middelbare. Det som normalt ikke tåler kritisk undersøgelse, påpeger Said.

Said studerer orientalismen som et dynamisk samspil mellem individuelle forfattere og de store politiske spørgsmål, som blev formet af de store imperier. Said forklarer at europæerne har haft en lang tradition for orientalisme. Fra

begyndelsen af det 19. Århundrede og til slutningen af 2. Verdenskrig, dominerede Frankrig og Storbritannien orienten og orientalismen. Siden 2. Verdenskrig har USA domineret orienten, og anskuet den på samme måde, som man havde gjort hidtil. Forfatterens udgangspunkt er her, at orienten ikke blot er en kendsgerning, ligesom Vesten heller ikke er; orienten er ligesom Vesten en idé, der har en historie og en tradition med tænkning, der har gjort orienten virkelig for Vesten (Said 2002: 30).

Islam er et varigt traume for Vesten, skriver Said, så derfor symboliserer islam terror, ødelæggelse og barbarer. Det som var almen viden om islam, var en resumeret version af de farlige kræfter, som islam betød for Vesten. Said understreger at orientalismen foretager denne mentale tankegang og endnu vigtigere, understreger han, er det begrænsede ordforråd og billedsprog, som anvendes som følge af dette (Said 2002: 87). Said skriver at det er forkert at konkludere, at orienten er en idé, som ikke har nogen som helst forankring til virkeligheden. Men for ham drejer det sig ikke om lighedspunkterne mellem orientalismen og orienten, men om orientalismens indre logik og dens idéer om orienten, hvad enten de stemmer overens med den virkelige orient eller ej.

Orientalismen ses bag de mange vestlige okkupationer tilbage i tiden; nemlig at 'de', orienten, behøver 'os', Vesten. Orienten ses som et område, der har brug for Vestens opmærksomhed og redning (Said 2002: 62). Det centrale i orientalismen, er denne distinktion mellem vestlig overlegenhed og orientalsk underlegenhed. Det er hegemoni der giver orientalismen dens holdbarhed og styrke. Vestens overlegenhed og orientens tilbagestående udelukker ofte muligheden for, at en selvstændig og skeptisk tænkner kan have et andet syn på emnet. Orientalismen er altså så dominerende, at de som beskæftiger sig med orienten, lader sig begrænse af orientalismen, mener Said (Said 2002: 33).

Efter Said, uddybede antropologen James Carrier, Sids terminologi; han er bekymret for de måder mange antropologer karakteriserer vestlige samfund. Antropologer havde, ifølge Carrier, tendens til at overfladisk karakterisere vestlige samfund på en simpel måde, der ikke ville have været acceptabel, hvis der var tale om et ikke-vestligt samfund (Carrier 1995, 1). Occidentalismen er således den stille partner i deres arbejde og debatter. Carrier kritiserer altså antropologidisciplinen for dette i samme linjer som Said.

Altså er orientalismen et konstrueret kompleks af teori og praksis, som mange generationer har bidraget til, og som på sigt har gjort orientalismen til et system af viden om orienten; en reduceret model af orienten og et accepteret filter for Vesten (Said 2002: 32).

Islam bliver dæmoniseret i dagens vestlige verden. Muslimer, bliver i orientalismen beskrevet som løgnere, sløve, mistænksomme og er på alle områder, generelt en modsætning til vesterlændinge (Said 2002: 65). Det hævdes at muslimer har vold og bedrageri siddende i deres gener – de bliver med andre ord afhumaniseret (Said 2002, 326). De lever i en skambaseret kultur og objektivitet har ikke nogen værdi i det arabiske system. Det er sådanne stereotypiseringer, der findes om Mellemøsten. Vesten ser derimod sig selv som rationel, fredelig, fordomsfri og logisk (Said 2002: 75+76).

Said betoner, at de negative holdninger til Islam udbredes af og bekræftes af intellektuelle; de reducerer en kompleks virkelighed til overfladiske stereotyper, fastholder idéen om den evigt uforbederlige araber, beskriver islam som anti-moderne, fordi visse islamiske lande er tilbagestående, og tager fundamentalistiske gruppers afhumaniserende versioner af islam, som repræsentative for hele religionen og kulturen. De intellektuelles er tungt belastet af orientalismens opfattelser og sindsstemninger. Said beskriver hvor let og uproblematisk, det er at tale om islam i sin helhed og om 'alle muslimer', fordi orientalismen har reduceret dem til en kerneessens (Said 2002: 20). Det som lader til at være en faktuel rapportering af, hvad én speciel muslim gør, bliver ofte fremstillet som en afsløring af kernen i al muslimsk tro. Muslimer bliver fremstillet med et sprog, der gør dem til statiske skabninger. I den vestlige verden er der desuden tendens til fokus på en antaget sammenhæng mellem terrorisme og islam, hvilket skaber en følelse af, at Vestens værdier er under belejring af en negativ 'andethed' i en kamp mellem det gode og det onde (Said 2002: 22). Der er helt enkelt en frygt for muslimsk erobring af Vesten. Der eksisterer i tillæg generelt en moralsk vished angående terrorisme i dag og en modvilje til at overveje terroristernes motivationer. Men de opstår altså ikke bare ud af det blå.

Said skelner mellem latent orientalisme, der er en næsten ubevidst og urørlig indstilling, og manifest orientalisme som er erklærede syn på orientens samfund, sprog, litteraturer, historie etc. Alle forandringer i viden om orienten, finder næsten udelukkende sted i den manifesterende orientalisme. Enigheden,

stabiliteten og holdbarheden i den latente orientalisme er mere eller mindre konstant. Den er blevet overført fra den ene generation til den næste og udgør en integreret del af kulturen (Said 2002: 240).

Orienten eksisterer altså kort sagt som et sæt værdier, der ikke er tilknyttet dens moderne virkelighed, men til en svunden europæisk fortid. Orienten er i grund og bund noget, der skal frygtes eller kontrolleres (Said 2002: 113). Orientalismen er grundlæggende en politisk doktrin, som er blevet tilpasset orienten, fordi den er svagere end Vesten. Said har synliggjort diskursen orientalisme for vesterlændinge, der ikke har haft mange alternative fremstillinger af orienten.

Said konkluderer sit værk ved at pointere, at svaret på orientalisme ikke er occidentalisme. Han vil have at forhold og attituder mod Vesten skal baseres på at søge viden udover udtryk af simple og dikotomiske verdenssyn (Said 2002: 369). Men det er der mange der er gået imod, bl.a. Buruma og Avishai som vi ser på følgende.

2.3 Occidentalisme

Ikke kun Vesten forsøger at dominere gennem litterære og akademiske tekster, orienten reagerer på en lignende måde, og forsøger at løse problemerne i forholdet til Vesten ved at bygge mentale og sproglige konstruktioner ligesom Vesten har gjort.

Ian Buruma og Avishai Margalits bog, *Occidentalism*, som afspejler Suids titel, forklarer at det dehumaniserede billede af Vesten i deres fjenders øjne, er hvad de kalder occidentalisme. Det er i slutningen af det 19. Århundrede at ideer om den vestlige civilisation kommer frem. Occidentalisme er en masse af billeder og idéer om Vesten i "hadernes" sind. Det er forfatternes intention at undersøge fordommene om Vesten og spore de historiske rødder (Buruma & Margalit 2004: 4+5). De vil vise at spændingerne mellem islam og Vesten er drevet af ideer, der har en historie. Deres centrale påstand er, at occidentalisme, sammen med mange andre moderne 'ismer', stammer fra Europa, før det blev overført til andre dele af verden (Buruma & Margalit 2004: 29). Japan, hvor occidentalisme hærgede i

tiden efter 2. Verdenskrig, blev bl.a. påvirket af tyske nationalister fra 1920-30'erne (Buruma & Margalit 2004: 12).

Radikale muslimer i den moderne verden, bliver tiltrukket en politiseret islamisk ideologi, hvor Vesten, særligt USA, fungerer som den uforbederlige djævel. Buruma og Margalit betoner at en afsky for visse aspekter af den moderne vestlige kultur, deles af mange, men det bliver sjældent til revolutionær vold. Ikke at kunne lide vestlige aspekter, er ikke af stor betydning; ønsket om at erklære krig mod Vesten for sådanne grunde er (Buruma & Margalit 2004: 5).

Forfatterne betoner at bogens formål ikke er, at smide brænde på den tændte krig mod terror eller at dæmonisere vestens fjender. Forfatterernes formål er at forstå, hvad der driver occidentalisme, og at vise at dagens selvmordsbomber ikke lider under unik patologi, men er drevet af idéer der har en historie.

Terrorangrebet 9/11 var et angreb på USA og idéen, landet og Vesten, samlet set repræsenterer; hovmod, sekularisme, individualisme og penges magt (Buruma & Margalit 2004: 13). Det occidentalistiske billedlige syn på storbyen, kapitalisme og vestlig civilisation er den sjælløse grådige luder. Sjælløshed er set som en af de centrale konsekvenser af vestlig kultur. Billedet af metropolen som prostitueret, i occidentalismen, er ikke bare en refleksion af vestlig kvindelig seksualitet, som væmmes af mange muslimer, men også på samfundet som centreret om handel (Buruma & Margalit 2004: 18+19).

Sekularisering ses som en desillusionering af Vesten – som en fjernelse af religionens fortryllelse (Buruma & Margalit 2004: 112). En af de basale distinktioner mellem det moderne vest og den islamiske verden er netop separationen af kirke og stat. Religion, som en adskilt institution, findes ikke i islam (Buruma & Margalit 2004: 6). Man så occidenten ikke som fri fra religion, men som noget meget værre end det; Vesten dyrkede den falske og korrupte materialismegud. Før i tiden anerkendte man i det mindste Allah, dog på en fordrejet måde, ifølge muslimer (Buruma & Margalit 2004, 114).

Vestens sind er ofte portrætteret af occidentalister som en slags højere idioti. En civilisation uden sjæl, effektiv som en lommeregner, men håbløs til at gøre noget menneskeligt vigtigt. Vesten er anklaget for ikke at være i stand til at begribe det højere i livet og endda have frækheden til at benægte dets eksistens. Vesten er god til at finde den bedste måde til at opnå et givent mål, men aldeles ubrugelig til at finde den rette måde, skriver forfatterne. De fleste former for

occidentalisme kontrasterer tomvestlig rationalisme med den dybe ånd occidentalister har (Buruma & Margalit: 75).

Synet på vesterlændinge som barbariske og vilde er en attitude særegen til islamisme, den primære kilde til occidentalisme i dag. Islamisme, som en ideologi, var kun delvis påvirket af vestlige idéer. Dets afbildning af den vestlige civilisation som en form for afgudsdyrkende barbarisme er et originalt bidrag til occidentalismens rige historie, ifølge forfatterne (Buruma & Margalit 2004, 102). Afgudsdyrkelse er den mest afskyelige synd. Gud er den almægtige og overlegne, i muslimeres syn og ledere i den vestlige civilisation træder konstant ulovligt ind på guds domæne (Buruma & Margalit 2004: 104).

Buruma og Margalit berører Taliban krigerne i Pakistan; de havde et syn på vesten som blød, sygelig og sød, en dekadent civilisation afhængig af fornøjelse, som skal tvinges ud i krig. Hvor det i islam er en ære at dø for sin religion (Buruma & Margalit 2004: 49). Dette sprog er langt fra den almene islam. Menneskelig ofring er ikke en etableret muslimsk tradition. Hellig krig var retfærdiggjort til forsvar for den islamiske stat, og troende som døde i kamp var lovet himmelske herligheder, men glorificeringen af døden, for dens egen skyld, var ikke del af dette. Motiverne skal være rene. Idéen om at terrorister vil komme i paradiset som martyrer, ved at myrde uvæbnede civile er en moderne opfindelse, en der ville have forfærdet muslimer tidligere, og forfærder mange muslimer i dag, forklarer Buruma og Margalit (Buruma & Margalit 2004: 68).

Liberal demokrati, hvor interessekonflikter løses gennem forhandling og kompromis, er i øjnene på occidentalister, slapt og middelmådigt. Vigtigheden er givet til hverdagslivet og middelmådighed, fremfor det exceptionelle liv. Der mangler ofring og heltemod i den demokratiske occident, set fra et occidentalistisk perspektiv (Buruma & Margalit 2004: 55). Occidenten, som defineret af dens fjender, er set som en trussel, ikke fordi den tilbyder et alternativt system af værdier, men pga. dets løfter om materiel komfort, individuel frihed og værdigheden af middelmådige liv, som punkterer utopisk prætension (Buruma & Margalit 2004: 75). Vesten ses altså som en sjælløs, mekanisk, overfladisk, grådig, middelmådig, materialistisk, selvisk og arrogant civilisation.

I dag, med opblomstringen af islam, er der flere hengivne muslimer og politiske islamister, som er fortalere for at håndhæve den offentlige moral. De længes efter, hvad de ser som den traditionelle levemåde, de identificerer med

islam. De bekymrer sig om seksuel moral og traditionelt familieliv. Islam, for den troende, er den eneste kilde til traditionel kollektiv moral (Buruma & Margalit 2004: 128). Det occidentalistiske billede af Vesten er således farvet af religiøse kilder. Den beskrevne religiøse og politiske occidentalisme, som eksisterer i Mellemøsten, har tendens til at blive kastet som en hellig krig mod en idé om absolut ondskab (Buruma & Margalit 2004: 101). Buruma og Margalit tvivler ikke på at der er tale om et kulturssammenstød mellem de to civilisationer (Buruma & Margalit 2004: 147).

3 Diskurserne

Said og Foucault beskæftiger sig begge med de udstødte og magtesløse og ser måder hvorpå 'andetheder' bliver repræsenteret, som et middel til at beherske dem. Said er påvirket af Foucaults hovedtanke om at tekster, ikke kun kan konstituere viden, men også den virkelighed de forsøger at beskrive. Med tiden producerer det en tradition – en diskurs. Disse diskurser, altså måden at tale om og for de andre, her Mellemøsten og Vesten, reproducerer sig selv fra den ene tekst til den næste, og stiller sig i vejen for det virkelige Mellemøsten og Vesten, i al sin kompleksitet og mangfoldighed (Said 2002: 16).

Jeg vil følgende berøre dette ved at forklare stereotypisering samt dem og os dikotomien, som tydeligt fremgår ud fra de to diskurser. Occidenten og orienten støtter og afspejler i et vist omfang hinanden. Ved at se på orientalisme og occidentalisme, står det klart at viden om orienten og occidenten er bygget på en styrkeposition. Magtforholdet mellem de to diskurser vil jeg se nærmere på efterfølgende.

3.1 Stereotypisering

Modviljen overfor 'den anden' i orientalisme og occidentalisme er grundlæggende baseret på stereotypisering og fordomme. Når det kommer til udsatte og ødelæggende stereotyper, har antropologer generelt været produktive til at afsløre magt dynamikker involveret i skabelsen af stereotyper, og dets undertrykkende effekter, som er i fælles forestillinger og bliver basis for kollektiv handling.

Bogen *Religious Stereotyping and Interreligious Relations*, giver et godt indblik i aspekter af stereotypisering, fordomme og diskrimination. Kognitive tilgange, som forskningen i stereotyper, mener at det er nødvendigt at lave generaliseringer, det er noget vi gør hele tiden. En stereotype er et simplificeret billede af verden og vi har alle brug for denne simplificering, påpeger forfatterne.

Vi kategoriserer for at leve vores liv. Vi bliver nødt til at kategorisere den sociale verden for at forstå og interagere med den. Men der er forskel mellem kognitive genveje, som er gavnlige, og negativ stereotypisering, som er problematisk, betoner Svartvik og Wirén (Svartvik & Wirén 2013: 2). Stereotypisering er karakteriseret af forudbestemte syn af virkelighedsaspekter.

Det typiske for stereotypisering er, at man ignorerer variationen indenfor en gruppe mennesker og at der er intolerance for flertydighed. Problemet med stereotypisering er ikke at den er helt fejlagtig, men at den ikke tager hensyn til variationen indenfor en gruppe og mangfoldigheden af de sociale grupper, som vi tilhører. Der kan muligvis være noget sandt i stereotypiseringen, men aldrig hele sandheden. Forfatterne definerer stereotypisering, som et sæt overbevisninger om karakteristikken af en gruppe individer, for at opretholde skarpe grænsedefinitioner. Det er en tro, der klassificerer en person som et medlem af en specifik gruppe, og intet andet end det gruppemedlem. Fordomme er udelukkende følelsesmæssige og er aktivt modstandsdygtige over for alle beviser, der modbeviser dem. Det er en negativ attitude baseret på stereotypiseret tænkning. Diskrimination er negativ adfærd som resultat af stereotypisering og fordomme (Svartvik & Wirén 2013: 3+4).

Forandring vil kun ske hvis den 'anden' er opfattet som typisk – hvis man møder hinanden og tænker, 'ja, men du er atypisk', så rykker det ikke ved fordommen, påpeger Svartvik og Wirén. Vi har tendens til at ændre vores overbevisning om individet meget hurtigere, end vi ændrer vores overbevisning om gruppen. Vi har tendens til at huske information, der bekræfter vores stereotyp bedre, end information der afkræfter den. At møde den anden part, uden at reflektere over stereotypen, kan på den måde være en hindring mere end hjælp; man vil altid kunne finde noget, der støtter ens fordom og det er oftest det man husker, det andet sorterer man fra. Hvis nogen er sikre på at islam er en voldelig religion, vil denne person referere til medier, der fastholder denne opfattelse, og på samme tid affærdige al bevis der peger i den anden retning, som irrelevant (Svartvik & Wirén 2013: 5+6).

Said kommer med en behjælpelig metafor om løver; hvis man læser en bog, som hævder at løver er farlige, og man derefter møder en farlig løve, er det meget sandsynligt, at man har lyst til at læse flere bøger af samme forfatter, og at man vil have tillid til forfatteren. De anbefalede metoder til at håndtere løvers farlighed vil

måske i realiteten øge løvens farlighed, tvinge den til at være farlig, eftersom det er, hvad den er (Said 2002, 123). Når først stereotyper er formet, forsvinder de ikke let, og er altså svære at nedbryde.

Besværet med fordomme og stereotyper er, at de virker nødvendige, som en indledende forforståelse af andethed, og for at give mening til vores omverden, men skadelig og farlig som dømmende attituder. Menneskelig forståelse og viden er udformet og begrænset gennem sociale perspektiver, som orientalisme og occidentalisme (Svartvik & Wirén 2013: 47).

3.2 Dem og os

Der er altså en skarp opdeling mellem 'dem' og 'os'. De 'andre' er onde og 'vi' er gode. Denne dikotomi bidrager til spændingen mellem Vesten og Mellemøsten. Man kan karakterisere diskurser ved at afdække de kæder af betydninger, de ækvivalerer; altså følge sammenkoblingen af betydninger. Vesten sammenkæder en geografisk del af verden, med bl.a. civilisation, materialisme og liberale demokratiske institutioner. Man kan se, hvordan diskurser, identiteter og sociale rum altid etableres relationelt, i forhold til noget, de ikke er, forklarer Jørgensen og Phillips. Overfor Vesten står resten af verden, der ikke umiddelbart accepteres som civiliseret og demokratisk, men derimod defineres som barbarisk og farvet. Kortlægningen af det andet, der altid skabes overfor os selv, kan give et fingerpeg om, hvad det er, den pågældende diskurs udgrænser og dermed hvilke sociale konsekvenser den har. Resten af verden er udgrænset fra Vesten – den er helt anderledes. Denne konstruktion af Vesten udelukker, at der f.eks. findes barbari i Vesten, for Vesten er jo defineret i modsætning til barbariet i resten af verden. Nu er det jo ikke umuligt at mene, at der også findes barbari i Vesten; denne forståelse af myten Vesten, er ikke enerådende. Vesten er en flydende betegnelse, og forskellige diskurser kæmper om at fylde den med forskelligt indhold (Jørgensen & Phillips 2010: 63+64).

Efter at have gennemgået orientalisme samt occidentalisme, fremstår denne opdeling mellem 'dem' og 'os' tydeligt. Diskurserne styrkede og blev styrket af udsagn, der havde en tendens til at skærpe følelsen af, at de var forskellige. Der er

altså en skarp opdeling mellem 'dem' og 'os'. Når mennesker definerer deres identitet i etniske og religiøse termer, vil de sandsynligvis se dette 'os versus dem' forhold, pointerer Huntington (Huntington 1993: 31).

Identitetsgrænser mellem 'os' og 'dem' bliver banaliseret og accepteret. Nira Yuval-Davis undersøger 'dem' og 'os' dikotomien i sin artikel *Theorizing Identity; Beyond the 'Us' and 'Them' Dichotomy*. Hun placerer identitet i relation til forestillinger om tilhørsforhold, identitetsgrænser og forholdet mellem selvet og ikke-selvet (Yuval-Davis 2010: 261).

Identitet kan forklares som måden individer forstår dem selv, og måden de ser dem selv relateret til andre folk. Der opstår forestillede samfund; som er den komplekse virkelighed, gennem hvilken individer bliver bundet til deres samfund, ved at udvikle fælles identiteter (Kolig et. al 2009: 12). Den tilhørende mekanisme for at trække grænser, og gøre afgrænsninger mellem grupper, på grundlag af kollektive identiteter i forestillede fællesskaber, resulterer i mobilisering mod den kulturelle anden. Udfaldet af denne mobiliserende identitetspolitik er spændinger, der eskalerer i konflikt, som vi tydeligt ser i konflikten mellem Mellempøsten og Vesten.

Opdelingerne mellem os og dem karakteriserer særligt tiden efter 9/11, som gjorde fremmedgørelsen mellem civilisationerne værre. Der er en tydelig os/dem skildring i krigen mod terror; Vesten, som de gode, og terroristerne, som de onde. Det var således den daværende præsident George W. Bush fremlagde fjendebilledet (Joireman 2003: 11). Den daværende Præsident talte om 'dem' og 'deres slags' og hvordan 'deres' ideologier er morderiske og tilstræber magt. På denne måde skabes en dobbelthed; et inkluderende ansigt over for sine 'egne' og et ekskluderende ansigt over for de 'andre'. Ved at skabe dette fjendebillede, retfærdiggør han brugen af magt, som respons. Medier er i høj grad med til at opretholde fjendebilleder, ved at skildre fjenden i negativt lys (Joireman 2003: 45+46).

I relationerne mellem og indenfor stater ser vi mange eksempler på brugen af medier og billeder til at definere eller portrættere en bestemt gruppe eller et land på en negativ måde. Denne konstruktion af fjendebilleder er en måde hvor lande og individer kan definere den anden.

Tilhørsforhold har tendens til at blive naturaliseret og politiseret, når de er truede, forklarer Yuval-Davis. De antager grænser og er derfor eksklusive såvel

som inklusive. En dikotomisk, nulsums måde at konstruere en grænse mellem 'os' og 'dem', karakteriserer en situation med ekstrem konflikt og krig. I sådanne tilfælde, er det relationelle af identitetskonstruktionen en af fuldstændig eksklusion og benægtelse, og ofte ledsaget af dæmonisering af den 'anden' (Yuval-Davis 2010: 276). Identitet er en form for narrativ og performativ dialogisk praksis; folk fortæller dem selv og andre, historier om hvem de er, og hvem de ikke er. Fælles identitetsnarrativer leverer en kollektiv følelse af orden og mening i hverdagen (Yuval-Davis 2010: 266+267).

Ved identitetskonstruktionen og anerkendelsen af at andre eksisterer, danner man tilgange til hvilke måder og til hvilket omfang, man er anderledes fra de andre, og beslutter, eksplicit eller implicit, hvordan man behandler disse andre. Denne refleksivitet er karakteristisk i moderniteten. De fleste folk vil anse dem selv at naturligt tilhøre bestemte bekendte, lokale, etniske og nationale fællesskaber, som giver tryghed (Yuval-Davis 2010: 274+275).

Det er lettere at fremsætte krigeriske udsagn med formålet om at mobilisere kollektive følelser, end det er at overveje, undersøge og udrede hvad det er, vi i virkeligheden har at gøre med, som Said fremdrager (Said 2002: 23).

Radikal islamisme har udviklet en idé om Vesten og definerer sig selv i forhold til Vesten. Der har været et behov for at "andetgøre" Vesten for at give form og styrke til islamisk reform og genopstandelse. Det er blevet konventionelt af definere islam med reference til Vesten. Vesten blev præsenteret som antitesen til den muslimske verden. Deres stemmer i debatten udviklede sig gradvist til en diskurs i occidentalisme, som har intensiveret længere ind i det 20. Århundrede (Svartvik & Wirén 2013: 91).

Orientalismen har ligeledes været med til at definere Vesten, som et billede, en idé, en personlighed eller en erfaring, der afviger fra orienten. På denne måde øgede Vesten sin styrke og identitet ved at sætte sig selv i modsætning til orienten (Said 2002: 27).

Det er nyttigt at huske på den simple sociologiske definition af inde-gruppe og ude-gruppe. En inde-gruppen er en gruppe som et individ føler sig en del af pga. en delt psykologisk fastgørelse – et tilhørsforhold. Ude-gruppen er den, hvor individet føler sig anderledes eller med hvilken personen ikke identificerer. Medlemmer af inde-gruppen har ofte følelser af overlegenhed over andre grupper eller forhøjede meninger om dem selv og deres gruppe. Disse følelser og

meninger kommer fra positive billeder der karakteriserer ens gruppe. Vesten er f.eks. innovativ og demokratisk, hvis du ikke er en del af den gruppe, deler du ikke disse træk. (Joireman 2003: 62).

Etnocentrisme er en tro på ens overlegenhed i sin etniske gruppe. Etnocentrisme involverer ofte en positiv tilgang til 'inde-gruppen' og en negativ attitude mod medlemmer af en 'ude-gruppe'. Man passer på dem i sin egen gruppe og ignorerer 'ude-gruppens' behov (Joireman 2003: 22).

Med globaliseringen og senmodernitet følger usikkerhed, på grund af øgede muligheder og udviskede grænser – der er få faste holdepunkter. Det gør at individer har tendens til at forsøge at holde fast i deres kollektive identiteter, hvad enten de er baseret på etnicitet eller religion – de er en kilde til sikkerhed, stabilitet, indre sammenhæng og mening.

Begge diskurser er altså baseret på en politisk vision af virkelighed, der fremhæver forskellen mellem det kendte 'vi' og det ukendte 'dem', gennem hvilke de opsætter to verdener. Begge disse traditioner ser på den anden negativt. Civilisationen hos den anden, er set som fremmed af natur og skal derfor holdes på afstand. Den anden er ligeledes set som en trussel. Man ser kulturen, de sociale traditioner og verdenssynet hos den anden som statisk og uforandret, pointerer Svartvik og Wirén. Der eksisterer, på denne måde, intet rum for individuel afvigelse og alle dem, der er associeret med den anden, ses som at være del af et ensartet fællesskab (Svartvik & Wirén 2013: 8).

I diskursive gruppedannelser lukker man således dels den anden, den som man identificerer sig i modsætning til, ude, og dels ignorerer man de forskelle, der er i gruppen indadtil – og dermed alle de andre måder man også kunne have dannet grupper på og er på den måde tilfældig (Jørgensen & Phillips 2010: 57).

Kognitive tilgange til stereotyper og gruppekonflikt forsøger at forstå de typiske socialpsykologiske processer, som skaber konflikter mellem grupper. En af de centrale ideer er, at når folk bliver medlem af grupper, begynder de at identificere sig med gruppen og ser den sociale virkelighed ud fra gruppens perspektiv. Jørgensen og Phillip forklarer, at dette perspektiv indebærer, at alle mennesker stort set fungerer på samme måde som følge af universelle mentale processer (Jørgensen & Phillips 2010: 110). For at have det godt med sig selv, skal individet have det godt med gruppen. Resultatet er at folk favoriserer deres egen gruppe, og diskriminerer andre grupper. Dermed opstår der konflikter

mellem grupper. Resultaterne peger på at, gruppemedlemmers diskriminering af andre grupper, ikke skyldes en automatisk psykologisk forbindelse mellem gruppeidentificering og konkurrence mellem grupper, snarere er det et spørgsmål om hvordan gruppemedlemmerne fortolker relationerne mellem grupperne, ud fra deres egne kulturelle forståelsesrammer. Det er denne fortolkningsproces, der afgør, om gruppeidentificering fører til favorisering og diskriminering eller får et helt andet udfald. Diskurspsykologi mener, som kontrast, at individet har valg, social kontekst, ikke bare abstrakte diskurser som individet ikke kan styre, som Foucault mener, betoner Jørgensen og Phillips (Jørgensen & Phillips 2010: 111).

Diskursteori forstår altså identitet som relationelt konstitueret: man er noget, ved ikke at være noget andet. Snarere end et dækkende billede af orienten, giver generaliseringerne i orientalismen et trygt og positivt billede af Vesten til intern brug, hvor Vesten som modbillede til orienten fremstår som fremadrettet, rationelt og demokratisk som legitimerer en kolonialistisk relation mellem Vesten og orienten. De relationelle billeder kan implicere forskellige relationer mellem dem og os; de kan bekræfte individer i deres normalitet eller overlegenhed og de kan bruges som kritiske modbilleder. De giver i alt fald diskurserne en indholdsmæssig substans, idet de definerer hvem vi er og hvem de er, og hvordan vi adskiller os fra hinanden (Jørgensen & Phillips 2010: 181+182).

3.3 Forholdet mellem orientalisme og occidentalisme

Der er en afgørende forskel mellem orientalisme og occidentalisme. Orientalisme er baseret på et magtperspektiv; det var et magtmiddel til at retfærdiggøre Vestens hegemoni over orienten. Orientalisme definerede ikke kun orienten, men legitimerede også Vestens kolonisering og politiske, økonomiske og militære magt over orienten. Occidentalisme, på den anden side, er baseret på de svage og sårbarens perspektiv. Det er et perspektiv set fra forneden, et brugt til udformningen af muslimsk identitet, som det modstående fra Vesten. Man kan dermed argumentere for at occidentalisme ikke blot er et spejlbillede af orientalisme, men snarere en opposition i den muslimske verden mod ambitioner

og handlinger fra Vestens koloniale magt, ifølge Svartvik og Wirén (Svartvik & Wirén 2013: 8).

Dog virker occidentalismen i vid udstrækning til at være et spejlbillede af den orientalistiske idétradition. I og med at den er ligeså simpel og snæver i omfanget, og ikke skelner mellem vestlig politik og modernitet. Det er også en idétradition næret af handlinger fra de vestlige stater (Svartvik & Wirén 2013: 92). Det occidentalistiske svar, der skaber et spejlbillede af fremmedgørelse, var ved starten af det 21. Århundrede fuldt udviklet.

Man kan sige at occidentalismen reflekterer den originale kritik af orientalisme. Ligesom orientalisme grundlæggende er en politisk doktrin viljestærk overfor orienten, fordi orienten var svagere end Vesten, som undgik orientens forskel med sin svaghed, søgte det occidentalistiske svar at påvise, at orienten ikke var svag og understreger forskel, ved at udelukke Vesten fra sit eget politiske og sociale område, forklarer Buruma og Margalit. Occidentalisme er således mindst ligeså reduktiv, dens hykleri vender orientalistens opfattelse på hovedet, ved at formindske Vesten til en sjælløse, pengegriske, rodløse og troløse parasitter, påpeger Buruma og Margalit (Buruma & Margalit 2004: 10).

De to termer er konstrueret på samme måde, men er ikke helt analogiske. Det kan bestrides at orientalisme er mere tidlig, for en lang periode mere kraftfuld og mere udførlig end Mellemøstlige undersøgelser af Vesten. Ved at være den førstefødte har orientalismen været en prioriteret og privilegeret term og er det stadig. Occidentalisme virker til at være lidt mere radikal. Dets rødder og grunde kan spores i meget forskellige mentale og spirituelle sfærer, hvor fælles grund er troen på egen unikhed og fjendtligheden til den anden – ligesom i orientalismen, påpeger Mohsin Hamid (Hamid 2007).

Der er utopiske tendenser i både orientalisme og occidentalisme, men de er ikke ens. Occidentalisme er en defensiv strøm. Dets magt og indflydelse er lille, når det bliver sat ved siden af Vestens. I stor del, bliver occidentalisme utopisk, fordi den findes i et defensivt forhold til Vesten og implementerer dystopiske billeder af en vestlig verden (Hunter 1998: 31). Islamiske regeringer præsenteres som en helt ren tilstand; de er fortalt som en fantasi, en social form uden spænding, forandring eller offentlig debat - de er fortalt som en utopi (Bonnett 2004, 155).

Alastair Bonnett understreger i tillæg selvtilliden hos den vestlige verden; forestillingen om at det vestlige liberale demokrati er det eneste levedygtige valg. Hun skildrer hævde af vestlig triumf gennem neoliberal kapitalisme som en utopisk politisk diskurs (Bonnett 2004, 123). Utopisme er drevet af en simpel vision om det perfekte samfund. Utopier er generelt baseret på fantasier om fortiden, fremtiden og steder langt borte med en mytologisk struktur (Bonnett 2004, 134). Neo-liberalismen og politisk islam er del af denne tradition. Begge parter har den stærke opfattelse af at deres overbevisning er unik, bedste og den altomfattende.

Orientalister forstår ikke kultur og religions plads i politik. Det er hvad der virkelig hades om Vesten, af dem som kun kender den langtfra; dets sekularisme og rationalisme. Occidentalisme kan lide sjæl og ånd men foragter intellektuelle og intellektuelt liv. Det occidentalistiske ordforråd minder meget om det romantiske. Rationalisme bliver anset for at være en vestlig sygdom; det ses som klogskab uden visdom (Buruma & Margalit 2004: 80). Religiøs tro bliver på den måde opstillet mod rationalitet, af begge civilisationer. Organiseret religion har været ansvarlig for konflikter og krige gennem århundreder, og religion har fået en negativ ladning hos orientalerne. Det grundlæggende i moderne viden, er anerkendelsen af fornuft og den relaterede underkastelse af alt andet, herunder religion, til kritisk refleksion. Vestlige værdier er mere og mere baseret på menneskelige og kollektive rettigheder, hvorimod religiøs tro ofte følger udelukkende religionens retningslinjer og rettigheder, betoner Svartvik og Wirén (Svartvik & Wirén 2013, 64+65).

De muslimske forfædre, var mere udviklede; de var villige og åbne for at lære af andre kulturer og havde faktisk en tradition med rationalisme i deres storhedstid, påpeger Tibi (Tibi 2009, 94). Men i en tid med usikkerhed pga. modernitet og globalisering, leverer religion sikkerhed. Islamister ser rationel viden, som en trussel mod deres religiøse sikkerhed. På en defensiv-kulturel måde fremmer de således deres religionsbaserede opfattelse af verden og afskediger begrebet kulturel forandring. Hvad der karakteriserer den islamiske occidentalisme, er på den måde dens bagudrettede indstilling. Det er den absolutte forskel mellem Vesten, der er rationel, udviklet og overlegen, og orienten, der er afvigende, uudviklet og underlegen. Mellemøsten ses som en helhed og Vesten som et spirituelt tomrum. Spændingerne mellem sekulær og religiøs viden er en

konkurrence mellem to konkurrerende diskurser; den ene er baseret på desillusionering og den andens formål er bl.a. at omvende denne desillusionering af verden (Tibi 2009, 85).

Den ægyptiske filosof Hassan Hanafi, en af de få muslimske tænkere som anvendte occidentalisme konceptet, mente at occidentalisme skulle appliceres på forskellige måder, både som en ideologi og som en kritisk videnskab. Som en ideologi, tjener den som et nøgleværktøj til frihed; den skulle styrke muslimsk identitet og give selvværd hos muslimer. Ved hjælp af occidentalismen, ville muslimer frigøre sig fra kravene stillet af vesten og ødelægge kontrollen. Occidentalisme er samtidig en kritisk videnskab, der sætter spørgsmålstejn til Vestens syn på historien. Dog er occidentalisme stadig set som et skjold, der beskytter muslimer mod social og kulturel vestliggørelse (Svartvik & Wirén 2013: 90). Hanafis projekt er at objektivere occidenten på samme måde som vesterlændinge plejede at gøre det med orienten, med formålet om at genskabe en uafhængig arabisk intellektuel tradition. Den basale idé bag den universale humanistiske tilgang er, at alle mennesker grundlæggende er ens.

Buruma og Margalits centrale tese om, at occidentalismen var i Europa, før den blev overført til andre lande, mangler respekt for folks egne historiske rødder. Det er den ultimative fornærmelse til occidentalister; ved at fortælle dem at deres adfærd og tænkning, selv deres vision og svar til Vesten, er fra Vesten selv. Forfatterne hævder at den islamiske revolutionære bevægelse der i dag forfølger verden, ikke ville have eksisteret, uden den hårde sekularisme i de fejlede eksperimenter med statssocialisme i Ægypten, Syrien og Algeriet. Vestlige modeller har vist sig at være katastrofale for Mellemøsten, forklarer Boer. Muslimsk occidentalisme tenderer til at være kastet, i manikæiske termer; som en hellig krig kæmpet mod absolut ondskab, en doktrin der ser verdenen i sort og hvid samt deler 'os' fra 'dem', som jeg tidligere har tydeliggjort (Boer 2004: 1542+1543).

Krisi Henriksson og Anitta Kynsilehto, kommer med mange gode tilføjelser i deres studie, *Building peace by intercultural dialogue* til forholdet mellem occidentalisme og orientalisme. De forklarer også at occidentalismen er et modforskningsfelt, som udvikles i orienten for at studere Vesten fra et ikke-vestligt verdenssyn. Den 'anden' i selvet er altid et billede. Orientalismen tegnede mange billeder af orienten, bl.a. primitiv mentalitet, vold, underudvikling,

traditionalisme osv. Når den 'anden' er tegnet, er det nemmere at håndtere den, og retfærdiggøre enhver handling af selvet. Billedet gjorde den anden til et mål for selvet at skyde på. Desuden promoverer selvet selvavede billeder til at skærpe sig selv såsom; hvid, vestlig, demokrati, logisk, fredelig, tolerance, udvikling, sekularisme, moderne og fremskridtsorienteret. Associeringen af modernitet med Vesten gør at Vesten synes interessant og alle andre steder kedeligt. Det sikrer, at ikke-Vesten forstås imitativ eller gammeldags. Ved massemediernes magt og dets kontrol over Vesten, var fastgørelsen og gentagelsen af dette dobbeltbillede skabt af selvet, for at afvæbne den anden og væbne sig selv, at skabe en permanent relation af overlegen-underlegen kompleks mellem occidenten og orienten, og et forhold af underlegen-overlegen kompleks mellem orienten og occidenten, forklarer Henriksson og Kynsilebto. Hvis orientalisme var centerets skabelse, er occidentalismen periferiens skabelse. Centeret skaber og periferien konsumerer (Henriksson & Kynsilebto 2008: 258). Vesten ses som økonomisk udnyttende af Mellemøsten. Hizb ut-Tahrir skriver i samme stil om hvordan verden er blevet en jungle, hvor de stærke fortærer de svage (Hizb ut-Tahrir 2002: 50).

Orientalisme udtrykker eurocentrisme. Det sætter bl.a. viden mod uvidenhed og fornuft mod religion. Orientalisme kan siges at være en undergenre til den større genre eurocentrisme. Occidentalismen korrigerer denne type af forhold mellem Vesten som selvet og orienten som den anden til orienten som selvet og Vesten som den anden. Konstruktiv occidentalisme er substituttet for destruktiv orientalisme. Occidentalismen er ikke motiveret af nag eller ønsket om at dominere, skriver Henriksson og Kynsilebto. Occidentalisme kan producere modbilleder om den anden, med sit ønske om at dominere og for selvet, som et ønske om selvfrigørelse (Henriksson & Kynsilebto 2008: 259). For muslimer i den islamiske verden, forekom Saids bog at være en bog, der på en seriøs måde gjorde indsigelse over for Vesten, der aldrig virkelig havde lyttet til dem.

Det er forståeligt hvorfor akademikere har undgået at undersøge ikke-Vestlige ideer om Vesten; de ønsker ikke at levere ammunition. Men der forbliver et behov for udforskning af Vesten, som hverken fejrer eller bagvasker det, men derimod er neutral og omfattende. På denne måde kan man, som Said fremfører, begynde at forstå hvordan idéen om Vesten er blevet brugt til diverse politiske og sociale formål (Bonnett 2004, 4). Det er derfor at litteraturen om occidentalisme, der er opstået over de seneste årtier, er så spændende.

Occidentalisme som en kulturel bevægelse sigter mod at transformere udviklende samfund fra at overføre viden til kulturel kreativitet, påpeger Henriksson og Kynsilebto (Henriksson & Kynsilebto 2008: 260).

Orientalisme udtrykker egentlig det søgende subjekt mere end det beskriver forskningsobjektet; det afslører altså mere den vestlige mentalitet end det i virkeligheden beskriver orienten. Det er motiveret af angsten for at samle det maksimale af oplysninger om lande og kulturer i orienten. Vesten prøver at forstå bedre, for at dominere bedre; viden er helt enkelt magt. Det er en vestlig aktivitet, der bestemmer magtforholdet mellem selvet og den 'anden'; mellem Vesten og resten.

Occidentalisme er en disciplin, dannet i tredjeverdenslande for at fuldføre afkoloniseringsprocessen, mener Henriksson og Kynsilebto. Afkoloniseringen vil ikke være færdig før frigørelsen af objektet, der så bliver subjektet og således forvandler den observeret til en observatør. Undersøgelsesobjektet i orientalismen bliver det studerende subjekt i occidentalismen, og det studerende subjekt i orientalisme bliver et undersøgelsesobjekt i occidentalismen (Henriksson & Kynsilebto 2008: 257).

3.4 Essentialisering

Indenfor begge diskurser ser man tendensen til at dramatisere generelle egenskaber til typer, der kan ordnes og beskrives. Man reducerer komplekse sociale fænomener til en monolitisk og uforandret kulturel essens. Når man bruger kategorier som orientalerne og vesterlændinge, fører opdelingen som regel til en polarisering – orientaleren bliver mere orientalsk og vesterlændingen mere vesterlandsk. Dette begrænser det menneskelige møde mellem de to civilisationer.

Bassam Tibi's bog, *Islam's predicament with modernity*, behandler spørgsmålet om Islams knibe med modernitet og antager at dette genererer problemer, der kan identificeres som en af de større kilder til spændinger og konflikter. Tibi dissocierer sit arbejde fra både orientalisme og occidentalisme, der, ifølge Tibi, fortsætter med at essentialisere, og mangler at introducere nye

perspektiver. Den kulturbaseret konflikt er næret af opfattelserne underliggende i polariseringen mellem 'dem og os' (Tibi 2009: 9).

Occidentalisme dyrker en følelse af offergørelse. Tibi argumenterer imod dette skyldspil, uden at kigge bort fra den vestlige dominans, som er et reelt problem, påpeger han. Hvis man respekterer muslimer som aktive subjekter og ikke ser dem på en orientalistisk måde, som mennesker uden historie, kan det antages, at de har en aktiv del i processen med at bestemme de eksisterende realiteter, forklarer Tibi. De har ligeledes også en del af ansvaret for deres skæbne, og er ikke blot ofre for andres handlinger (Tibi 2009: 11).

Saids orientalisme, skriver Carrier, revolutionerede vestlig forståelse af ikke-vestlige kulturer, men ikke før nu er den forståelse reflekteret tilbage til vestlige samfund. Carriers bog viser hvordan billeder af Vesten former folks opfattelser af dem selv, og er formet af medlemmer fra vestlige og ikke-vestlige samfund.

Det centrale i Saids værk er, at den fremmede orient er blevet essentialiseret, den er reduceret til en tidsløs essens der former og definerer betydningen af folket. Orientalister promoverede forskellen mellem det familiære, Vesten, og det fremmede, orienten. Said introducerer det komplementære af orienten og orientalismen, occidenten og occidentalismen. Det gør han ved at sige at orientlisten sammenlignede, dem selv og de fremmede på en måde, der ville tillade dem at identificere og tydeliggøre karakteristikker. Orienten er dermed et eksempel på en kontekstuel eller dialektisk definition: for at fortælle hvad en ting er, placerer man det i termer af noget andet, påpeger Carrier (Carrier 1995: 2).

Orienten tager kun mening i konteksten af en anden term, nemlig Vesten. I denne proces er tendensen til at essentialisere, at reducere komplekse enheder, der er sammenlignet med kernefunktioner, der udtrykker essensen af hver enhed, men kun når det står i kontrast til hinanden. Den essentialistiske og dialektiske definition er ikke unik, pointerer Carrier. Det er en manifestation af en mere general proces, en hvor folk søger at intensivere deres egen følelse af sig selv, ved at dramatisere forskellen mellem hvad der er tættere på og hvad der er længere væk og virker fremmed (Carrier 1995: 3).

Essentialiseringen af occidentalisme og orientalisme, kommer altså ikke fra forskelle mellem grupperne, men er skabt i en proces af essentialisering, forklarer Carrier. I denne proces former politiske relationer indeni og mellem samfund konstruktionen og fortolkningen af de essentielle egenskaber. Sagen er ikke om

folk reducerer ting til essenser, ifølge Carrier, men om disse reduktioner bliver så indgroede, at det bliver svært at komme væk fra dem og overveje om de hjælper eller forhindre i søgningen efter den sande civilisation, i al dens sande kompleksitet (Carrier 1995: 8).

Muslimske kvinder ses som bagudrettede, undertrykkede og underdanige med orientalistiske øjne. Occidentalister bygger modstereotyper om den vestlige kvinde. Organisationen Hizb ut-Tahrir skriver at det er den vestlige kvinde, som er det sande offer for patriarkat og undertrykkelse; hun er slavegjort af kapitalisme og modeindustrien, besat af hendes udseende, fængslet af sin utilstrækkelighed og tvunget til at være sex objekt. I kontrast skildrer de den muslimske kvinde som beskeden og tilfreds, i stand til at tænke for sig selv, at blive dømt for den hun her, fremfor hvordan hun ser ud, og finde opfyldelse i hendes religion (Tarlo 2005: 15).

I Mellemøsten konstruerer man billeder af Vesten, der portrætterer kvinder på en negativ måde. Disse er altså parret med orientalisme af islamisk samfund, som en der værdsætter kvinder og hvori de kan føle sig sikre. Ligeledes er der en omvendt proces i Vesten. Der konstrueres og præsenteres billeder af Mellemøsten, der portrætterer kvinder som slørede og tvunget i underkastelse gennem dobbelt seksuelle standarder, og som ofre for tvangsægteskaber og polygami (Carrier 1995: 9). Dette giver en sammenstilling af to sæt essentialiserede gengivelser af Vesten og Mellemøsten, som viser, hvordan disse gengivelser genererer og definerer forskellen mellem samfund. Hertil kommer, påpeger Carrier, at de ofte styrker en bestemt fordeling af magt i eget samfund, ved at vise, hvor forfærdelige ting er andetsteds.

Carrier har beskrevet hvordan sociale strategier og ulighed, kan forme essentialiseringerne som folk fremsætter. Vesterlændinge har været mere magtfulde og derfor bedre i stand, end folk andre steder, til at konstruere og pålægge billeder af fremmede samfund (Carrier 1995: 10).

Repræsentationsprocessen bliver på denne måde essensskabelses proces; en metode til at skabe påstande fremfor at rent faktisk tage sig tid til at undersøge objektet ærligt. Denne proces med essensskabelse gennem selektion og fortolkning, er brugt til at producere orienten eller occidenten, og tjener diskurserne, forklarer også Saeed Ur-Rehman. Man kan påstå at orientalistene producerer repræsentationer og fortolkninger af orienten for occidenten, og

occidentalisterne producerer occidenten for orienten. Både orientaler og occidentalister har påstande på vegne af den andens kultur og producerer og bidrager således til at bevare identiteten for deres kultur samt den andens kultur. Repræsentationen søger i sidste ende at homogenisere den anden samt selvstændigt ved hjælp af denne essentialisering (Ur-Rehman 2002: 72).

Saeed Ur-Rehman påpeger, ligesom Said, at Vesten og Østen ikke er låst i en given modsathed, men en historisk og kulturelt produceret modsathed – en modsathed der bl.a. er bevaret og foreviget af civilisatoriske fjendtlighedsteorier, såsom Huntingtons (Ur-Rehman 2002: 67). Huntington har konstrueret islam som en civilisation der er fjendtlig over for forskellighed. Han konstruerer en essens af islam gennem selektion, hvor ét aspekt af kulturen hævdes at repræsentere islam i dets helhed (Ur-Rehman 2002, : 70).

Flere har diskuteret, at Huntingtons analyse kun fokuserer på forskellighederne mellem civilisationer, og ignorerer forskellighederne indenfor, hvilket menes at være en for overfladisk måde at forstå kompleksiteterne i verdenen på. Civilisationer er komplekse, forskellige og har ofte modsigende overbevisninger, værdier og kræfter, der ligger gennem flere generationer, betoner Aydin og Ôzen. Huntington forklarer således ikke forskellighederne såvel som sammenstødende indenfor den muslimske civilisation ordentligt, lyder kritikken (Aydin & Ôzen 2010: 546).

4 Konklusion

Konflikten mellem Mellemøsten og Vesten er svær at undgå. Vi er alle bevidste om den; det sørger medierne for på en næsten daglig basis. Kritisk teori, anvendt i opgaven, er generelt vigtigt, da det løfter os ud af medieforståelsens afbildning af konflikter. Diskursteori har lært os at varsomt omgås det, som en fremstilling indebærer, og det som studiet af andethed og en ukritisk accept af autoritative idéer medfører.

Diskurserne, orientalisme og occidentalisme, er tydeligt karakteriseret ved deres dikotomiske og forsimplede syn på 'den anden'. Diskursernes struktur fremmer forskellen mellem det velkendte og det fremmede og skabes ud fra et kollektivt udgangspunkt. Distinktionerne bliver vigtige; de bliver måder at identificere essensen af 'os' og 'dem', der bliver taget for givet. Eksistensen af disse essentialistiske og selektive opfattelser er almindelige. Stereotyper er ikke enestående; de forekommer mellem alle kulturer og mennesker. Der er altså intet særligt kontroversielt eller forkasteligt ved denne måde at tæmme det eksotiske på. Diskurserne bygges og fastholdes via stereotyper pga. frygt, misopfattelse, marginalisering, diskrimination og mangel på grundlæggende og alsidig viden om andre.

Orientalismen og occidentalismen skaber en fiktiv fjende for at bekræfte deres identitet. Det er perspektiver, der re-håndhæver sig selv. Der er modvilje mod at se det politiske i idétraditionerne og hvordan det i højere grad er en afspejling af egne følelser og synspunkt, snarere end en sand repræsentant af orienten eller occidenten. Diskursteori anskueliggøre dette ud fra et socialkonstruktivistisk perspektiv; vi skal huske på at sandheden er en diskursiv konstruktion.

Inspireret af Foucaults teori om uadskilligheden af viden og magt, iværksatte Said altså sin bog, som bestræbte sig på at forvandle orienten fra objekt til subjekt, hvilket occidentalismen altså også bestræber sig på.

Orientalismen kan analyseres til at være den literære og sociale form af

kulturel hegemoni; et perspektiv der anvendes til at takle orienten. Occidentalisme kan siges at være hævn eller retfærdighed overfor dette. Occidentalismen er et positivt svar på Saids kritik af orientalisme; man ville objektivere occidenten på samme måde som vesterlændinge gjorde det med orienten, med formålet om at genskabe en uafhængig intellektuel tradition. Derudover er occidentalisme ikke udelukkende en kopiering af orientalisme, men også en idétradition som har udviklet sig med mødet af modernitet og tvivlsomme handlinger fra Vesten i Mellemøsten.

Diskurserne er et samspil af idéer og magtforholdet mellem Vesten og Mellemøsten. Det, der gør magten i diskurserne holdbar – at man accepterer den – er at den ikke tynger som en kraft, men at den gennemkrydser og producerer sociale praksisser.

Hvis man blot kigger på diskurserne fra de to civilisationer, er den ene dybest set ikke værre end den anden. De er begge fyldt med fordomme og selektivitet; vi vælger at se det vi tror på. Det er normalt at have fordomme om 'de andre' og de findes i alle civilisationer. Dette er helt uskyldigt – og uundgåeligt – men når fordommene bliver brugt til politisk formål, bliver det problematisk. Der findes strategier indenfor diskurserne, indenfor hvilke der findes enighed om, hvad man strider om og som definerer meningen med kampen og er politiske. Dette er et instrumentelt brug af etnisk identitet.

Dialektiske konfrontationer mellem gensidige fremmede værdier og idéer har således genereret afvisning og fjendtlighed. Konfrontationen påtager sig egenskaberne fra Huntingtons civilisationssammenstød. Det er en konfrontation der, da de to sider stigende opfattes som uforlignelige, har potentialet for katastrofisk vold. Gamle mentale konstruktioner, realiserede i forskellige fremstillinger, ligger f.eks. under terrorhandlingerne 9/11 i 2001, og dukkede ikke bare op ud af det blå.

Ud fra Huntingtons tese virker det som om, at man stoppede med at dræbe hinanden af ideologiske grunde og i stedet dræbe hinanden pga. dybt had til den anden, bare for ikke at være 'en af os'. Processen med fremmedgørelsen mellem de to civilisationer er essensen af Huntingtons vision om civilisationssammenstød. Diskurserne er med til at skabe spændinger og er med til at skabe – eller i hvert fald vanskeliggøre – konflikterne vi ser i dag, mellem Muslimer og Vesterlændinge.

Det ligner en ond cirkel; nogle muslimer kan ikke lide vesterlændinge da vi bl.a. ikke er særligt religiøse – vi har i hvert fald ikke den rette tro – og nogle vesterlændinge kan ikke lide muslimer, da vi bl.a. kan se hvilke ekstreme handlinger religion kan føre til, såsom terrorisme og selvmordsbomber, som fylder meget i de vestlige medier.

Er det overhovedet muligt at undgå den fjendtlighed, der kommer til udtryk i inddelingen af mennesket i 'os' og 'dem'? Det vil kræve ærlighed og åbenhed til selvkritik at få en bedre forståelse af det komplekse Vesten og det komplekse Mellemøsten. Orientalister og occidentalister skal sætte dem selv i en position der tillader dem at frigøre selvet fra at 'andetgøre' den anden. Et mere realistisk billede af civilisationer kan ikke formes, hvis folk ser dem selv konfronteret med et forestillet fjendebillede og ikke civilisationernes kompleksitet. De er trossystemer der skal udfordres og afbalanceres med en mere sand opfattelse af henholdsvis orienten og occidenten.

Hvis man ikke forstår modstanderens motiv, ideer og tanker bag, er man langt fra en løsning og forhandling. Man udfordrer magtrelationer på denne måde ved at afsløre diskursens rolle i opretholdelsen af diskrimineringen af den anden.

5 Perspektivering

Efter, med hjælp fra diskursteori, at have tydeliggjort de dominerende diskurser indenfor Vesten og Mellemøsten, kan vi stille spørgsmålet: Hvordan får vi ændret overbevisningerne? Første skridt på vejen var at erkende diskurserne og dernæst kan man forsøge at ændre dem.

Huntington kommer med en politisk opskrift på ikke-intervention, fælles mægling og en søgning efter fælles værdier på tværs af civilisationerne. Han appellerer til at folk fra alle civilisationer burde kigge efter værdier, institutioner og praksisser, som de har tilfælles med andre, for at forstærke dem. På denne måde formulerer man generelle knyttende standarder, hvilket er nødvendigt, mener Huntington, for at overkomme sammenstødene, i stedet for at fokusere på forskellene (Senghaas 1998: 132).

Svartvik og Wirén påpeger ligeledes, at venlighed eksisterer i begge civilisationers dominerende religion (kristendom og islam); man kan udforske fælles værdier såsom monoteisme, fælles etik, skrifter og bøn. Medierne har også en vigtig rolle i bekæmpelsen mod stereotypisering, påpeger de; radio, tv, aviser og internettet kan bruges positivt til at konfrontere stereotypisering (Svartvik & Wirén 2013: 129+130).

Lewis hævder at vesten kan gøre lidt eller intet, i samme båd som Huntington, og at vi blot må stræbe efter at opnå en bedre forståelse af andre religiøse og politiske kulturer. På samme tid, kan vi håbe, at de vil forsøge at opnå en bedre forståelse af vores, skriver Lewis (Lewis 1990: 60). Lewis er altså enig med Huntington, med hensyn til at Vesten ikke kan og skal gøre meget. Lewis betoner at der stadig er et betydeligt antal, i nogle kredse måske et flertal af muslimer, med hvem vesterlændinge deler grundlæggende kulturelle og moralske, sociale og politiske, overbevisninger og forhåbninger.

Afslutningsvis kan man overveje de fundamentale menneskebehov, da løsningen af konflikter ofte er skabelsen af disse betingelser, og som mange af de mellemøstlige lande mangler.

6 Referencer

- Aydin, Mustafa & Özen, Cinar. 2010. *Civilisational Futures: Clashes or Alternative Visions in the Age of Globalization?* Futures, Vol. 42, Issue 6, pp. 545-552.
- Boer, Leen. 2004. *Struggling with -isms: Occidentalism, Liberalism, Eurocentrism, Islamism.* Third World Quarterly, Vol. 25, No. 8, pp. 1541-1548.
- Bonnett, Alastair. 2004. *The Idea of the West – Culture, Politics and History.* New York: Palgrave Macmillan.
- Buruma, Ian & Margalit, Avishai. 2002. *Occidentalism – a Short Story of Anti-westernism.* London: Atlantic Books.
- Carrier, James G. 1995. *Occidentalism – Images of the West.* Oxford: Clarendon Press.
- Hamid, Mohsin. 2007. *Why Do They Hate Us?* Washington Post. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/07/20/AR2007072001806.html> (2014-05-14).
- Henriksson, Kriisi & Kynsilehto, Anitta. 2008. *Building Peace by Intercultural Dialogue.* Tampere Peace Research Institute. Occasional paper, No. 97. University of Tampere, Finland. Jyväskylä: Gummerus Printing. 2ed edition http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68235/building_peace_by_intercultural_dialogue_2008.pdf?sequence=1 (2014-05-13).
- Hunter, Shirren T. 1998. *The Future of Islam and the West: Clash of Civilizations or Peaceful Coexistence?* Westport, USA: Praeger Publishers.
- Huntington, Samuel P. 1993. *The Clash of Civilizations?* Foreign Affairs. <http://www.foreignaffairs.com/articles/48950/samuel-p-huntington/the-clash-of-civilizations> (2014-05-01).
- Hizb Ut-Tahrir. 2002. *The Inevitability of the Clash of Civilization.* Al-Khalifah publications. http://www.hizb-ut-tahrir.org/PDF/EN/en_books_pdf/19_Clash_of_Civilisations.pdf (2014-04-28).

- Joffé, George. 2007. *Confrontational Mutual Perceptions and Images: Orientalism and Occidentalism in Europe and the Islamic World*. Journal of International Affairs, Vol. 42, No. 2, pp. 161-177. Link: <http://dx.doi.org/10.1080/03932720701406340> (2014-05-13).
- Joireman, Sandra F. 2003. *Nationalism and Political Identity*. London: Continuum.
- Jørgensen, Marianne Winther & Phillips, Louise. 2010. *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg C: Roskilde universitetsforlag.
- Kolig, Erich & Angeles S. M. & Wong, Sam. 2009. *Identity in Crossroad Civilizations: Ethnicity, Nationalism and Globalism in Asia*. Amsterdam: ICAS (edited volumes 8).
- Lewis, Bernard. 1990. *The Roots of Muslim Rage*. The Atlantic, 1990-09-1. Link: <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/1990/09/the-roots-of-muslim-rage/304643/> (2014-04-20).
- Said, Edward W. 2002. *Orientalisme, vestlige forestillinger om orienten*. Frederiksberg C: Roskildes Universitetsforlag. 1. Udgave, 2. Oplag.
- Senghaas, Dieter. 1998. *A Clash of Civilization. An idée fixe?* Journal of Peace Research, Vol. 35, No. 1, pp. 127-132.
- Svartvik, Jesper & Wirén, Jakob. 2013. *Religious Stereotyping and Interreligious Relations*. New York: Palgrave Macmillan.
- Tarlo, Emma. 2005. *Anthropological Reflections on the Jihab Controversy*. Anthropological Today, Vol. 21, No. 6, pp. 13-17.
- Thornye, Ole. 2009. *Michel Foucault – en introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Tibi, Bassam. 2009. *Islam's Predicament with Modernity – Religious Reform and Cultural Change*. Oxon: Routledge.
- Ur-Rehman, Saeed. 2002. *Secular Knowledge Versus Knowledge and Uncritical Intellectuality: The Work of Ziauddin Sardar*. Cultural Dynamics, Vol. 14, No. 1, pp. 65-80.
- Yuval-Davis, Nira. 2010. *Theorizing Identity; Beyond the 'Us' and 'Them' Dichotomy*. Patterns of Prejudice, Vol. 44, No. 3, pp. 261-280.
- Wodak, Ruth & Krzyanowski, Michal. 2008. *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*. New York: Palgrave Macmillan.